

Jan Wójcik
(Uniwersytet Wrocławski)

REGULACJE PRAWNE PRZECIWDZIAŁAJĄCE FINANSOWANIU TERRORYZMU, DOTYCZĄCE NIEFORMALNYCH SYSTEMÓW TRANSFERU WARTOŚCI NA PRZYKŁADZIE HAWALI

ABSTRACT

LEGAL REGULATIONS COUNTERACTING THE FINANCING OF TERRORISM REGARDING INFORMAL VALUE TRANSFER SYSTEMS BASED ON THE EXAMPLE OF HAWALA

The subject of this analysis is hawala system as one of the Informal Value Transfer Systemes (IVTS/MVTS) and its susceptibility to misuse by terrorism financing and money laundering. Substantial part of the article is presentation of legal regulations undertaken by some states separately or via international organizations to curb abuse of IVTS and recommendations that help to spot such abuses. The author focuses not only on description of the current state, but also shows how IT development changes the IVTS and creates new challenges for regulators and those preventing terrorism financing.

KEYWORDS: terrorism, financing of terrorism, hawala, money laundering, international organizations, FATF, combating terrorism.

1. Podstawowe informacje

1.1. Rys historyczny systemu

Na świecie istnieje kilka Nieformalnych Systemów Transferu Wartości (NSTW). Hawala czy też hundi, jak zwana jest na subkontynencie

indyjskim, to jeden z nich. Systemy te rozwijały się głównie w Indiach i Azji Południowo-Wschodniej i na subkontynencie indyjskim, kiedy nie istniały jeszcze współcześnie znane nam systemy bankowości, spełniając funkcję przekazywania pieniędzy pomiędzy dużymi ośrodkami miejskimi. Stamtąd też zostały „zapożyczone” do państw arabskich. Inny tego typu system fei ch'ien „latające pieniądze” powstał w Chinach według jednych w okresie Dynastii Tang jako narzędzie regulowania transakcji pomiędzy handlarzami herbaty a stolicą imperium, według innych narzucony został przez Brytyjczyków w XIX wieku¹. Od hawali różni go przede wszystkim zaangażowanie strony rządowej – gwaranta. Stolica kupująca herbatę, tworząc zobowiązania wobec prowincji, miała jednocześnie należności od lokalnych władz w postaci podatku. Emitowano więc certyfikaty dotyczące kwoty zakupionej herbaty, które po okazaniu przez kupca były płacone przez lokalne władze, a te jednocześnie potrącały sobie tę kwotę z podatku należnego stolicy².

Głównym powodem powstania tych systemów była chęć zredukowania ryzyka związanego z fizycznym transportem pieniędzy, złota i innych wartości. Pełniły więc one ważną funkcję przed powstaniem bankowości i błędne jest myślenie, że z definicji NSTW są traktowane jako rynek podziemny czy tajny³. Funkcjonowały i funkcjonują całkiem otwarcie w ramach lub obok regulowanych systemów bankowych. Za pomocą tych systemów można przekazywać nie tylko pieniądze, ale kruszec i papiery wartościowe.

Poza tymi dwoma historycznie ugruntowanymi systemami należy także wspomnieć o kolumbijski system czarnorynkowej wymiany peso, związany obecnie z handlem narkotykami, ale powstał jako system transferu jeszcze przed okresem rozwoju karteli⁴.

Hawala obecnie funkcjonuje głównie na obszarze Afryki Północnej, Bliskiego Wschodu i Azji Południowo-Wschodniej, a system hundi,

-
- 1 L. Buencamino, S. Gurbonow, *Informal Money Transfer System*, United Nations 2002, s. 3.
 - 2 S.R. Muller, *Hawala, An informal Payment System and Its Use to Finance Terrorism*, VDM Verlag D. Muller 2006, s. 19.
 - 3 J.W. Wójcik, *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. 2007, s. 98.
 - 4 R. Becerra, *The Black Market Peso Exchange and the Small Exporter*, „International Law Quarterly” 2015, no. 3, https://www.bestlawyers.com/Content/Downloads/Articles/5750_1.pdf [dostęp: 30.06.2018].

podobny lecz osadzony w społeczności hinduskiej, dotyczy sub-kontynentu indyjskiego. Nim hawala została uregulowana przez islamskie prawo w roku 1327 w szkole hanafickiej, funkcjonowała przez wieki wyprzedzając europejską bankowość⁵. Na obszarze Morza Śródziemnego hawala wypełniała lukę pomiędzy włoskimi a arabskimi kupcami, powstała przez to, że rzymskie prawo nie uznawało transferu zobowiązań, więc nie mogło sprostać potrzebie przenoszenia rozliczeń bez transferu pieniędzy. Słowa *aval* we francuskim i *avallo* we włoskim, oznaczające weksle pochodzą właśnie od arabskiego hawala⁶.

Tym co wyróżnia hawalę z innych systemów to zaufanie (takiego znaczenia nabrało to słowo w języku hindu), szerokie rodzinne powiązania, wszechstronność, szybkość, dyskrecja a nawet anonimowość oraz niskie w porównaniu do innych systemów przekazu pieniędzy koszty⁷.

W XX wieku wraz z globalizacją i rosnącą liczbą imigrantów z krajów arabskich i muzułmańskich hawala rozpowszechniła się jako system transferu pieniędzy pomiędzy imigrantami, a odbiorcami w kraju pochodzenia. Z racji na swój nieuregulowany status została wykorzystana także jako narzędzie w praniu pieniędzy oraz w finansowaniu terroryzmu i radykalnych organizacji.

1.2. Zasady działania

Co sprawiło, że hawala rozwinęła się na taką skalę? Podstawową cechą umożliwiającą rozrost systemu hawala i jego funkcjonowanie w takiej formie jak obecnie są silne rodzinne i społeczne powiązania oparte na kodeksie honorowym. Uczciwe prowadzenie transakcji nie jest gwarantowane jedynie przez ewentualne ryzyko utraty przyszłych dochodów w razie wyjścia na jaw nieuczciwości, ale także przez utratę powiązań rodzinnych i wykluczenie ze społeczności. Powszechnym sposobem utrzymania „szczelności” systemu są małżeństwa, które mają zwiększać

⁵ J.W. Wójcik *op. cit.*, s. 24.

⁶ R. Ballard, *Hawala and Hundi: vehicles for the long-distance transmission of value*, Center for Applied South Asian Studies, s. 4, <http://www.casas.org.uk/papers/pdfpapers/hawala&hundi.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

⁷ P.M. Jost, H.S. Sandhu, *The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering*, Financial Crime Enforcement Network, s. 5, <http://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

zaufanie. Strategia zaufania i silnych powiązań jest powodem takiego sukcesu systemu na świecie⁸. Przez wieki wypracowane zasady systemu stworzyły sytuację, w której wypadnięcie z obiegu przynosi większe straty niż potencjalne zyski z defraudacji. Często też operatorzy hawali znają swoich klientów osobiście i dokonują przekazów tylko w ramach takiego kręgu zaufania.

Kolejnym aspektem wpływającym na jej dynamiczny rozwój jest brak odpowiedniej infrastruktury bankowej lub jej wysokie koszty na ogromnych rejonach, co powoduje powstanie naturalnie dużej grupy potencjalnych klientów.

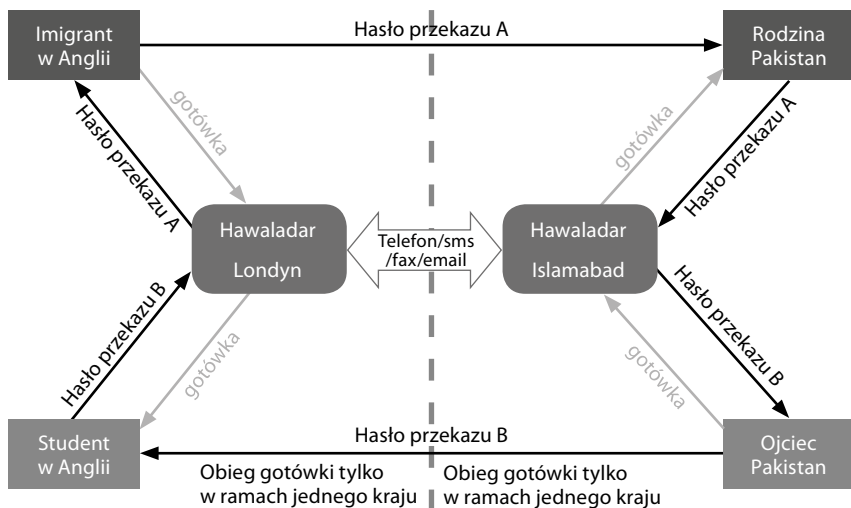
W transakcjach odbywających się w ramach systemu hawala nie ma miejsca rzeczywisty przepływ pieniędzy ponad granicami. Jak więc działa hawala?

Opiera się ona na operatorach transakcji rozsianych po całym świecie tzw. hawaladarach. To ich uczciwość i powiązania gwarantują funkcjonowanie systemu. Co więcej jest to system zdecentralizowany, rozproszony jak internet, złe funkcjonowanie jednego oddziału nie zachwieje funkcjonowaniem całej sieci hawala.

Osoba chcąc przekazać pieniądze zleca hawaladarowi transakcję, może to być właściciel sklepu, agent biura podróży, ktokolwiek inny prowadzący w tym miejscu inny biznes. Tak naprawdę zlecający nie musi określać tożsamości osoby beneficjenta przekazu. Podaje informację, dokąd suma ma trafić, w zamian za to dostaje hasło, które będzie umożliwiło podjęcie gotówki w miejscu docelowym. Hawaladar przekazuje to hasło także przez telefon, fax, email, sms powiązanemu z nim hawaladarowi w miejscu docelowym, może to być jego kuzyn, brat. Osoba zlecająca z kolei przekazuje to hasło odbiorcy, który udaje się do odpowiedniego punktu obsługi hawali i podając hasło otrzymuje kwotę pieniędzy potrąconą o powiedzmy 1,5%, którą wziął pośrednik przyjmujący zlecenie.

Jak może wyglądać schemat transakcji pomiędzy kontynentami? (zob. rysunek 1 na następnej stronie). Na koniec każdego dnia operatorzy hawali sumują swoje transakcje i uzgadniają między sobą. Istotną rolę odgrywają także hawaladarzy wyższego poziomu (hurtownicy) integrujący zlecenia z danego rejonu co poprawia efektywność ekonomiczną systemu. Wreszcie na szczycie tego systemu w ostatnich czasach pojawili

⁸ J.K. Giraldo, H.A. Trikunas, *Terrorism Financing and State Responses* Stanford University Press 2007, s. 68.

Rysunek 1. Schemat podstawowy funkcjonowania systemu hawala

się globalni hawaladary, którzy odpowiadają za settlement (uzgodnienie i wyrównanie) rozliczeń pomiędzy hurtownikami. Miejscem, które umożliwia dużą płynność systemu stał się Dubaj⁹.

Oczywiste jest, że praktycznie niemożliwe jest rozliczenie transakcji w samym systemie hawala, tak żeby wzajemne rozliczenia hawaladarów skompensowały się. Musiały więc rozwinąć się inne sposoby wyrównywania rachunków:

- Uzgodnienia pozostających nadwyżek poprzez przekaz bankowy w jednym z krajów.
- Rozliczenie poprzez międzynarodowe usługi. Hawaladary w Londynie płaci na przykład za usługi operatora w Pakistanie. Opłaca na przykład rachunki za komunikację satelitarną.
- Rozliczenie poprzez niebankowe przepływy kapitału. Jeden hawaladary na rzecz drugiego nabywa obligacje, nieruchomości itp.
- Obustronne rozliczenia za eksport towarów.
- Wielostronne rozliczenia finansowe, gdzie hawaladary, który zainicjował proces przekazu pieniędzy deponuje sumę w trzecim kraju,

⁹ R. Ballard, *Hawala Transformed: Remittance-driven Transnational Networks in the post-Imperial economic order*, University of Manchester 2003, s. 13–15, <http://www.casas.org.uk/papers/pdfpapers/transformed.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

gdzie jego partner posiada także konto. Pozwala to na rozliczenie unikające ponoszenia kosztów spreadu na walutach.

- Przemysł dóbr na rzecz hawaladara wypłacającego przekaz. Ma to często miejsce w krajach Zatoki Perskiej, gdzie złoto jako narzędzie transakcji pozostaje w powszechnym użytku, a z powodu zarobkowej imigracji z Azji Południowo-Wschodniej przemysł staje się łatwy¹⁰.

Innym rozwiązaniem jest posiadanie przez hawaladarów korespondujących kont w systemach bankowych, które używane są do przesyłania środków pieniężnych w celu wyrównania sald a jednocześnie w celu ukrycia rzeczywistego zleceniodawcy przekazy. To prowadzi do tego, że Stany Zjednoczone jak i UE zaczynają wprowadzać regulacje dotyczące aktywności na kontach korespondujących wymagające określenia tożsamości i lokalizacji ostatecznego zleceniodawcy i odbiorcy przekazu¹¹.

Niemniej jednak w rachunkach hawali rejestruje się tylko sumy wymieniane pomiędzy brokerami, w celu późniejszych między nimi rozliczeń. Ewentualnie mogą zawierać informacje w jaki sposób dana suma pomiędzy nimi ma być rozliczona. Informacja o beneficjentach i zleceniodawcach operatorowi hawali po zrealizowaniu transakcji jest do niczego niepotrzebna.

1.3. Legalne użycie

1.3.1. Hawala a działalność gospodarcza

W rejonach takich jak Afganistan, gdzie system bankowy był prawie doszczętnie zrujnowany, zastąpiony został on przez hawalę. Wysokie opłaty i niewielka ilość banków powodują, że lokalna ludność wybiera transakcje w systemie dla niej tradycyjnym. W samym Heracie działa około 150 małych i dużych biznesów hawali, które łącznie zajmują się w ciągu roku przekazami rządu 1–1,5 miliarda dolarów amerykańskich tylko do prowadzenia działalności gospodarczej.

1.3.2. Hawala a działalność charytatywna w miejscach ogarniętych kryzysem

Także organizacje charytatywne nie mają często wyboru ponieważ w miejscach o opóźnionym rozwoju lub ogarniętych kryzysem systemy

¹⁰ S.R. Muller, *op. cit.*, s. 26.

¹¹ J.K. Giraldo, H.A. Trikunus, *op. cit.*, s. 19.

bankowe raczej nie funkcjonują. Zmuszone są więc korzystać z hawali, która odegrała dużą rolę np. w działaniach zmierzających do odbudowy Afganistanu.

W Somalii trudno inaczej dystrybuować pieniądze potrzebującym niż poprzez hawalę. W tym celu powstała specjalna instrukcja dla pozarządowych organizacji charytatywnych jak mają postępować, czego wymagać i z jakich hawaladarów najlepiej korzystać, by nie wspierać hawali służącej przestępczości i terroryzmowi¹².

1.3.3. Hawala w przekazywaniu pieniędzy przez imigrantów

Wraz z globalizacją i ogromnymi migracjami z krajów Azji i Afryki do Europy Zachodniej i USA wzrosły też obroty systemu hawala pomiędzy tymi kontynentami. Bank Światowy oszacował, że w roku 2004 przekazy pieniężne przez pracowników na imigracji wyniosły 110 miliardów dolarów¹³. Szacuje się, że rocznie pakistańscy imigranci przekazują rocznie z USA do Pakistanu w ramach hawali około 5 miliardów dolarów rocznie, co stanowi 10 procent PKB Pakistanu¹⁴.

Używają oni systemu hawali ponieważ dotychczas banki lokalne nie były zainteresowane obsługiwaniem przy założeniu niskich kosztów transmisji, przekazów pieniężnych zarobkowych imigrantów¹⁵.

W niektórych krajach imigranci łamią prawa dotyczące przekazów zagranicznych, jednak w wielu innych przekazy małych sum są całkowicie legalne.

1.4. Hawala w dobie internetu

Hawala pomimo bardzo starożytnych źródeł i oparciu o systemy powiązań klanowych szybko adoptuje nowe technologie. Specjalne kody umożliwiające odbiór pieniędzy przez dostawcę przesyłane są SMS-em lub e-mailem co powoduje przyspieszenie transakcji.

12 ADESO, *Guidelines: How to use Hawala in Somalia*, <https://ochanet.unocha.org/pl/Documents/120311GuidelinesonHawalaFinalDraft.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

13 S. Costigan, D. Gold, *Terrornomics*, Ashgate Publishing Limited, 2007, s. 58.

14 L. Holmes, *Terrorism, Organised Crime and Corruption*, Edward Elgar Publishing 2007, s. 75.

15 M. de Goede, *Hawala discourses and the war on terrorist finance*, University of Newcastle 2003, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.333&rep=rep1&type=pdf> [dostęp: 30.06.2018].

Mowa także o powstaniu systemu „super hawali”. Dzięki rozwojowi internetu i połączeń peer-to-peer, hawala może przestać funkcjonować w ramach gwarantowanego przez system rodzinny zaufania. Transakcje peer-to-peer nie wymagają żadnych instytucji finansowych. Zwłaszcza pojawiające się systemy kryptowaut powodują, że łatwiej osobom zaangażowanym w nielegalne transakcje finansowe przekazywać, przechowywać i korzystać ze swoich funduszy¹⁶.

Kryptowaluty to tak naprawdę rozproszone systemy księgowo opierające się na technologii blockchain (łańcuchów bloków), których zapisy są szyfrowane. Kluczowe dla wiarygodności kryptowaluty jest, że „zapamiętuje” wszystkie transakcje od początku istnienia i na podstawie tych zapisów transakcji jest w stanie ustalać wartość portfeli i przenosić je na innych użytkowników systemu. Kryptowaluty, znoszą jednak to co było siłą, ale też i wadą systemu transakcji hawala – konieczność istnienia sieci zaufania pomiędzy stronami zaangażowanymi w transakcje. Transakcja następuje automatycznie pomiędzy jednym kontem wirtualnym, a drugim bez udziału pośredników, a uzyskane w ten sposób kryptowaluty mogą być albo używane do dalszych zakupów lub zamieniane na waluty tradycyjne.

Zakup kryptowalut są widoczne dla systemów bankowych, jeżeli dokonywane są za pomocą środków tradycyjnych, natomiast już transakcje dokonywane przy pomocy kryptowaluty, mimo że blockchainy rejestrują każdą transakcję, to z powodu szyfrowania i skali są trudne do namierzenia. Anonimowość i trudność regulacji powoduje, że można mówić o hawali XXI wieku¹⁷.

Hawaladarzy szybko adoptują się do nowych warunków i także operują bitcoinami (najpopularniejsza obecnie kryptowaluta) w celu uzgadniania swoich sald. Państwa (np. Indie), które zakazują NSTW traktują tak samo handlujących kryptowalutą jak nielegalnych hawaladarów.

1.5. Rola hawali w praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu

1.5.1. Hawala – przemysł

Hawala z jej brakiem konieczności rejestracji zleceniobiorców i zleceniodawców i mniej ścisłej kontroli niż systemy bankowe stanowi idealne

¹⁶ S. Costigan, D. Gold, *op. cit.*, s. 37.

¹⁷ E. Danielson, *Bitcoin is a 21st century Hawala*, <http://notes.egd.im/post/47934915953/bitcoin-is-a-21st-century-hawala> [dostęp: 30.06.2018].

narzędzie do rozliczania transakcji związanych z przemysłem. W okresie konfliktu w Afganistanie i po jego zakończeniu osoby dokonujące transakcji z partnerami w Pakistanie, by uniknąć wysokich ceł i podatków korzystały z hawali w celu regulowania zobowiązań. Jednocześnie duża ilość nielegalnego przemytu, narkotyków powoduje wymieszanie się całej wymiany handlowej, legalnej i nielegalnej i utrudnia odkrycie informacji o dokonanych przestępstwach¹⁸.

O skali rynku świadczy fakt, że Bank Światowy szacuje, że w latach 2004–2005 do Afganistanu przez system hawala wpłynęło około 1,7 miliarda dolarów związanych z przemysłem opium¹⁹.

1.5.2. Hawala – pranie pieniędzy

Hawala nadaje się do wykorzystania w każdej z trzech faz prania pieniędzy: umieszczenie pieniędzy w legalnym systemie, tworzenie przykrywek – zatarcia śladów oraz powrót do osoby piorącej pieniądze. Największym problemem i kluczowym punktem prania pieniędzy jest wprowadzenie gotówki do systemu oficjalnego. Jego rozwiązanie ułatwia przemieszanie legalnych i nielegalnych środków w ramach jednego systemu. W przypadku hawaladara, który prowadzi jeszcze inne biznesy poza przekazami pieniędzy, otrzymana gotówka celem zrealizowania przekazu hawali w innym kraju, może zostać umieszczona jako depozyt w banku, ale zarejestrowana nie jako środki do realizacji przekazu, ale pieniądze związane z innymi legalnymi biznesami.

W fazie zacierania śladów często chodzi o przeniesienie pieniędzy w ramach systemu bankowego pomiędzy różnymi kontami, by zgubić ślad ich pochodzenia. Ponosi się jednak ryzyko, że transakcje te mogą zostać zaraportowane jako podejrzane. Tymczasem nawet proste przekazy pomiędzy różnymi hawaladarami pozwalają na lepsze ukrycie tego procederu, ale możliwa jest także komplikacja, rozdzielenie pieniędzy w czasie i pomiędzy wieloma hawaladarami w różnych krajach.

To samo co pozwala na tworzenie kolejnych warstw, by zatrzeć ślady (layering) w ramach hawali pozwala także na powrót tych pieniędzy do

¹⁸ E. Thompson, *The nexus of drug trafficking and hawala in Afghanistan*, [w:] *Afghanistan's Drug Industry: Structure, Functioning, Dynamics & Implications for Counter-Narcotics Policy*, Worldbank 2006, s. 159, http://siteresources.worldbank.org/SOUTH-ASIAEXT/Resources/Publications/448813-1164651372704/UNDC_Ch6.pdf [dostęp: 30.06.2018].

¹⁹ *Ibidem*, s. 161.

osoby je piorącej. Nie ma żadnych przeszkód, żeby te pieniądze poprzez system hawali trafiły do legalnych biznesów jako np. inwestycje²⁰.

1.5.3. Hawala – finansowanie terroryzmu, organizacji radykalnych i omijanie sankcji międzynarodowych

Finansowanie terroryzmu, według art. 1 ust. 4 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej 2005/60/WE z dnia 26 października 2005 r. w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu, „oznacza bezpośrednie lub pośrednie dostarczenie lub gromadzenie funduszy wszelkimi sposobami, z zamiarem ich użycia lub ze świadomością, że mają zostać użyte, w całości lub w części, w celu popełnienia któregośkolwiek z przestępstw określanych jako posiadających znamiona terrorystyczne”²¹.

To, że niniejsza praca traktuje o użyciu hawali w finansowaniu terroryzmu, nie oznacza, że jest ona jedynym i najważniejszym narzędziem w finansowym wspieraniu działalności jednostek i organizacji terrorystycznych. W finansowaniu terroryzmu wykorzystywane są legalne systemy bankowości jednak o niedostatecznej regulacji, działania giełdowe, organizacje charytatywne, religijne, legalne biznesy, rynek narkotykowy, działalność przestępcza jak np. przemysł papierosów itp.

Trzeba także mieć na uwadze, że hawala jest jedynie narzędziem transferu pieniędzy, a nie ich źródłem, którym mogą być wymienione powyżej instytucje i osoby prywatne. Hawala może być np. ostatnim ogniwem w całym procesie przekazywania pieniędzy organizacjom terrorystycznym. Nie jest nieprawdopodobną sytuacją, w której imigranci muzułmańscy przekazują poprzez przelewy bankowe muzułmański podatek na cele charytatywne, zakat do muzułmańskich organizacji charytatywnych, które następnie w oficjalnym systemie bankowym trafiają do lokalnych oddziałów organizacji charytatywnych i dopiero te używając hawali przekazują pieniądze organizacjom terrorystycznym. Hawala jednak zwraca swoją uwagę prawodawców poszczególnych państw ze względu na to, że jest szczelnym systemem powiązanim pomiędzy Bliskim Wschodem, Azją Południowo-Wschodnią a zachodnimi krajami. Istotnym elementem ryzyka jest trudność w kontroli zewnętrznych władz

²⁰ P.M. Jost, H.S. Sandhu, *op. cit.*, s. 13.

²¹ J.W. Wójcik, *op. cit.*, s. 93.

nad transakcjami zachodzącymi w ramach systemu. Brak rachunkowości, jedynie prywatne księgi zapisujące transakcje pomiędzy hawaladarami w różnych miejscach na Ziemi powodują trudności w znalezieniu dowodów popełnionych przestępstw.

To właśnie te powiązania powodują, że kwestie przekazywania pieniędzy przez muzułmańskich imigrantów w krajach zachodnich wydają się być istotnie z punktu widzenia terroryzmu. Jak pisze dr kryminologii dr Jerzy Wojciech Wójcik: „Brytyjscy bankierzy twierdzą, że wystarczy spojrzeć na religijną mapę świata, aby zrozumieć, iż tam gdzie stoją meczety, tam najczęściej zbierane są pieniądze dla arabskich terrorystów”²². I na potwierdzenie tego przedstawia te powiązania: algierska Zbrojna Grupa Islamu finansowana jest przez imigrantów algierskich z Europy Zachodniej, Hamas posiada zwolenników w Stanach Zjednoczonych i Europie.

O ile środki potrzebne na przeprowadzenie samych ataków terrorystycznych są coraz mniejsze – z uwagi na rozdrobnienie zamachów, używanie coraz prostszych narzędzi i inspirowanie pojedynczych osób do działań terrorystycznych – to potrzebne są do finansowania „funkcjonowania komórek terrorystycznych jako całości w tym:

- pozyskiwania adeptów (w tym działalność propagandowa i rekrutacyjna),
- utrzymywania bazy szkoleniowej,
- zapewnienia pomocy finansowej rodzinom wykonawców akcji samobójczych,
- utrzymania „infrastruktury” terrorystycznej (uposażenie, wynajem budynków, transport itp.)²³.

W obecnych czasach wsparcie może obejmować także transport dżihadystów do miejsc konfliktów, opłacanie tam pobytu a często i pomoc prawną.

Hawala pomija także omijać sankcje wobec tzw. „państw zbójeckich”, które są nimi objęte z uwagi na działalność zagrażającą bezpieczeństwu. I tak na przykład w wyniku podwyższenia wymogów oraz sankcji nałożonych na Iran władze irańskie zaczęły otwierać akredytywy w bankach pakistańskich lub chińskich, ale także zaczęły korzystać z systemu

²² *Ibidem*, s. 18.

²³ A. Kopciuch, *Atrakcyjność bankowości alternatywnej dla procederu finansowania terroryzmu*, „Terroryzm” 27.02.2008, <http://archive.is/ClqZl> [dostęp: 30.06.2018].

hawala²⁴. Amerykański Departament Skarbu uznał wtedy hawalę za system stanowiący także zagrożenie dla skuteczności ONZ-etowskiego „systemu sankcji”. Irańskie firmy, które z powodu programu atomowego zostały wymienione na czarnej liście sankcji, używając fałszywych tożsamości i nieformalnego systemu jakim jest hawala dokonywały transakcji finansowych²⁵.

2. Sytuacja prawna systemu

2.1. Problemy z regulacją hawali

Wobec istotności systemu hawala dla przekazywania środków pieniężnych przez społeczności imigranckie lub w rejonach świata, gdzie system bankowy jest drogi lub nierozwinięty, istnieje konsensus, że systemu nie należy zwalczać a uregulować. Głównym problemem jaki podkreślany jest zdaje się przez wszystkie instytucje dążące do uregulowania działalności operatorów hawala jest brak stosownej rejestracji. To jest najbardziej istotny wymóg stawiany przez FATF (Financial Action Task Force – organizację powołaną do przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu i praniu pieniędzy), chociaż ostatnio FATF przyznaje, że pewne rejestry prowadzone są przez hawaladarów, co pozwala namierzyć osoby biorące udział w transakcji. Z kolei z opowieści hawaladarów somalijskich wynika, że często przy złożonych transakcjach, kiedy nawet trzecia osoba pośredniczy w przekazaniu pieniędzy od hawaladara w kraju docelowym do ostatecznego beneficjenta i kiedy utrzymuje się informacje o jego tożsamości, po skończonej wymianie informacje takie są kasowane, a hawaladaram wystarczają ogólne salda transakcji do uzgodnienia między sobą²⁶.

24 D. Krasinśks, *Autoryzacja transakcji z Iranem a współpraca międzyinstytucjonalna w Polsce*, „Kwartalnik BBN” 2013, nr 25, s. 212–213, <http://www.bbn.gov.pl/download/1/13733/kwartalnik199–222sDorotaKrasinska.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

25 R. Gladstone, *Iran Finding Some Ways to Evade Sanctions*, *Treasury Department Says*, „New York Times”, 10.01.2013, http://www.nytimes.com/2013/01/11/world/middleeast/iran-finding-ways-to-circumvent-sanctions-treasury-department-says.html?_r=1& [dostęp: 30.06.2018].

26 N. Passad, *Informal Value Transfer Systems, Terrorism and Money Laundering*, North East University 2003, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/208301.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

Trudność z monitorowaniem przekazywania pieniędzy jednostkom i organizacjom terrorystycznym w ramach hawali to m.in. problem skali i przysłowiowe szukanie igły w stogu siana. Przygotowanie najbardziej spektakularnych zamachów terrorystycznych na World Trade Center kosztować miało ok 200–500 tys. dolarów, przez hawalę rocznie przekazywanych jest 200 mld dolarów amerykańskich prawie bez żadnych dokumentów i śladów dotyczących tożsamości²⁷. Szacuje się, że w takich rejonach jak Bliski Wschód, Azja Centralna i Południowo-Wschodnia przez hawalę przechodzi więcej przekazów międzynarodowych niż poprzez systemy bankowe²⁸. Również w Europie można mówić o sporych kwotach przechodzących przez NSTW.

Tabela 1. Rynek NSTW w milionach euro.

Country	Sent			Received		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Germany	1830.1	1927.3	1715.5	548.0	1 026.7	1200.1
Spain	4 891.0	6 267.0	NA	202.0	222.0	NA
Georgia	92.9	77.5	77.5	387.1	606.0	701.1
Greece	570.4	775.4	NA	178.4	203.9	NA
Croatia	44.5	42.0	43.9	21.9	22.3	22.0
Italy	4528.9	6 044.1	5980.0	248.2	252.2	191.6
Monaco	10732.0	11471.0	11833.0	1 469.0	1382.0	1389.0
“the former Yugoslav Republic or Macedonia”	5.6	7.1	10.3	68.6	78.8	95.3
Malla	68.3	80.7	78.7	31.0	64.9	35.2
Ukraine	97.2	133.6	267.2	1070.4	1 444.7	1773.5

Źródło: Council of Europe i FATF, *Money Laundering Through Money Remittance and Currency Exchange Providers*, <https://rm.coe.int/fatf-report-money-laundering-through-money-remittance-and-currency-exc/16807150ad> [dostęp: 30.06.2018].

Kolejny problem w nadzorowaniu rodzą bliskie powiązania rodzinne poszczególnych operatorów, co zwiększa trudność w uzyskaniu informacji

²⁷ E. Mirecka, *Hawala – niebezpieczna alternatywa w islamskim systemie finansowym*, „Zeszyt Naukowy” 2006, nr 10, s. 123.

²⁸ J.K. Giraldo, H.A. Trikunus, *op. cit.*, s. 128.

na temat partnerów. Ryzyko wpadki w nielegalnych transakcjach dotyczy nie tylko jednego członka rodziny, ale także całej sieci powiązań, co przyczynia się do wzrostu hermetyczności systemu.

European Union External Action podsumowuje problemy związane ze sprawowaniem kontroli nad zapisami hawali:

- Niemożność wprowadzenia nieprzerwanej i przejrzystej ścieżki badania;
- Trudność w interpretacji zapisów hawali będących symbolami czytelnymi dla prowadzącego rejestr (brak standaryzacji zapisów);
- Zmieszanie hawali z innymi biznesami i trudność w oddzieleniu przepływów pieniężnych;
- Współpraca z czarnymi rynkami;
- Wymogi regulatorów, by nie naruszać interesów niewinnych stron;
- Efektywność wszystkich metod przeciwdziałania nadużyciom hawali jest o tyle trudna, że hawala pozostawia dużo miejsca na nieformalne działania dla tych, którzy chcą nadużyć tego system²⁹.

Z kolei wymogi stawiane przez organizacje międzynarodowe dotyczące zwiększenia przejrzystości systemu hawala stawiają hawaladarów wobec trzech opcji:

- zaprzestać działalności,
- podnieść koszty opłat dla swoich klientów, by pokryć koszty związane z wymogami rejestrowymi,
- działać nielegalnie.

W efekcie nieodpowiednia regulacja hawali może generować problemy jak wyższe ekonomiczne koszty dla społeczeństwa, niepotrzebna kryminalizacja do tej pory legalnie działających osób, coraz większe utajnianie systemu.

2.2. Regulacje międzynarodowe

2.2.1. ONZ

Wyjściowym punktem budowania współczesnych strategii przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu jest rezolucja 1373 Rady Bezpieczeństwa ONZ z 18 września 2001, której działanie nie wymaga ratyfikacji

²⁹ EEAS, http://eeas.europa.eu/archives/ifs/publications2006-2009/articles/book2/book_vol2_part4_chapter52_formalising_the_informal_while_neglecting_trade_transparency_nikos_passas.pdf [dostęp: 30.06.2018].

przez państwa zgodnie z rozdziałem VII Karty Narodów Zjednoczonych³⁰. Wzywa ona strony do ratyfikowania (3d) Międzynarodowej Konwencji na rzecz Przeciwdziałania Finansowaniu Terroryzmu z 1999 roku, która z kolei w artykule 18 wymienia środki, które stały się podstawą do stworzenia obecnych 40 rekomendacji zalecanych przez Financial Action Task Force.

Jednocześnie Rezolucja 1373 nakłada wymóg zapobiegania przez państwa sytuacji, by ich obywatele pośrednio bądź bezpośrednio dostarczali środków służących przygotowaniu aktów terrorystycznych, co odnosi się nie tylko do systemu bankowego, ale też do działalności w ramach NSTW³¹.

2.2.2. FATF

Financial Action Task Force (on Money Laundering), to organizacja międzyrządowa powstała z inicjatywy G7 w roku 1989. Jej celem jest zwalczanie i koordynacja działań wymierzonych w pranie pieniędzy i finansowanie terroryzmu. Należy do niej obecnie 36 członków, ale współpracują z nią inne podobne organizacje na świecie oraz poszczególne państwa. W obszarze finansowania terroryzmu FATF stworzyła 9, a następnie rozszerzyła do liczby 40, rekomendacji, które państwa powinny wprowadzić do swoich systemów finansowych. Zalecenie nr VI (obecny numer 14) dotyczy systemów nieformalnych:

Każdy kraj powinien podjąć środki zapewniające, że osoby fizyczne lub prawne, włączając w to agentów, którzy świadczą usługi przekazów pieniężnych lub wartości, włączając w to przekazy przez nieformalne systemy przekazów pieniężnych lub wartości, będą poddane licencjonowaniu i rejestracji oraz staną się przedmiotem wszystkich zaleceń FATF stosowanych dla banków i niebankowych instytucji finansowych. Każdy kraj musi zapewnić, że osoby fizyczne lub prawne, które prowadzą takie usługi nielegalnie staną się obiektem administracyjnych, cywilnych lub kryminalnych sankcji³².

Jak widać zalecenia FATF nie prowadzą do eliminacji z systemu gospodarczego NSTW, ale do ich regulacji i stworzenia sytuacji, w których

30 A. Shah, *The international regulation of Informal Value Transfer Systems*, „Utrecht Law Review” 2007.

31 Rezolucja 1373 RB ONZ art 3 (d).

32 FATF, <http://www.fatf-gafi.org/topics/fatfrecommendations/documents/ixspecial-recommendations.html#VI> [dostęp: 30.06.2018].

będzie możliwa kontrola nad przekazami pieniężnymi. Oznacza to także, że szósta (14) rekomendacja wprowadza wymóg stosowania się NSTW do wszystkich 40 zaleceń FATF a więc w tym rozumieniu jednostki umożliwiające transakcje hawala są traktowane jako instytucje finansowe³³. W efekcie interpretacji przepisów FATF warunkiem otrzymania licencji na system hawala powinno być spełnienie określonych wymagań i zastosowanie programów przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowania terroryzmu. Nota interpretacyjna FATF określa także co jest uważana za usługę transferu wartości lub pieniędzy. Jest to, „usługa finansowa, która przyjmuje gotówkę, czeki, inne instrumenty pieniężne lub inne formy przechowywania wartości w jednym miejscu i wypłaca odpowiadającą sumę w gotówce lub innej formie beneficjentowi w innym miejscu, poprzez środki komunikacji, przekazywania wiadomości, transferu lub przez sieć rozliczeń wzajemnych, do której należy usługodawca przekazów pieniędzy/wartości”³⁴. Działania te muszą być znaczącą częścią biznesu i być podejmowane regularnie.

Analiza zlecona przez MFW i Bank Światowy określa jednak, że to jest możliwe w krajach, gdzie obok funkcjonuje rozwinięty system bankowy. W strefach konfliktu i w rejonach, gdzie takiego systemu nie ma, realistyczne jest oczekiwanie tylko podstawowych informacji od hawaladarów. Tak samo wprowadzenie tych regulacji bez odpowiedniego nadzoru i kontroli nie przyniesie oczekiwanych wyników³⁵, o czym w dalszej części artykułu.

Od 2017 roku FATF dostrzegło także konieczność regulacji rynku FinTech, którego jednym z elementów jest rynek kryptowalut. Nie powstały jeszcze konkretne zalecenia, ale w ramach dyskusji z sektorem biznesowym zaczyna się mówić o potrzebie cyfrowego ID, które identyfikowałoby osoby biorące udział w wirtualnych płatnościach. Z kolei dynamiczny rozwój krypto-aktywów jak kryptowaluty, potrzebuje precyzyjniejszej definicji niż ta przyjęta w dotychczasowych standardach i regulacja pozostaje w tyle za rzeczywistością rynkową i technologiczną³⁶.

W celu określenia ryzyka w finansowaniu terroryzmu FATF bierze na siebie też prowadzenie rejestru państw, które nie stosują się do jej

33 P.A.Schott, *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, The World Bank 2006, s. IX-9.

34 IMF, *Suppressing the Financing of Terrorism*, Legal Department IMF 2003, s. 67.

35 *Ibidem*, s. 66.

36 FATF, [http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&tb=0&cs=desc\(fatf_releasedate\)](http://www.fatf-gafi.org/fintech-regtech/fatfonfintechregtech/?hf=10&tb=0&cs=desc(fatf_releasedate)) [dostęp: 30.06.2018].

rekomendacji i nie współpracują (m.in. Iran, Korea Północna, Turcja, Syria, Indonezja, Etiopia) lub stosują się w sposób niedostateczny (np. Algieria, Sudan, Maroko, Nepal, Mołdawia). Polityka wymieniania tych krajów na czarnej liście oraz ewentualne groźby utraty przychodów z międzynarodowego rynku handlowego, sankcji OECD lub USA powodują, że nawet kraje, które nie przystąpiły do FATF, powoli wdrażają minimalne standardy ustalane przez organizację.

Warto podkreślić, że w ciągu ostatnich kilku lat następuje coraz większa specjalizacja FATF i współpraca interdyscyplinarna, dzięki której powstają tak szczegółowe opracowania i zalecenia jak opis procesów finansowania rekrutacji dla terroryzmu³⁷.

2.2.3. Egmont Group for Financial Intelligence Units

W roku 1995 różne jednostki wywiadu finansowego spotkały się w Brukseli w celu przedyskutowania programów przeciwdziałania praniu pieniędzy. Założona została grup, która służy jako narzędzie wyjaśniania zasad, a także elitarny klub, do którego mogą należeć kraje spełniające wymagania.

Jednostki te służą też jako skarbnice wiedzy na temat podejrzanych finansowych transakcji, która dzielona jest przez Egmont Secure Website, która z założenia szybko ma trafiać do poszczególnych jednostek. Krytykuje się jednak ją za to, że dostęp do strony mają kraje niespełniające standardów międzynarodowych i w efekcie często może dochodzić do wycieku informacji. Taki przypadek miał miejsce w roku 2017 kiedy z nigeryjskiej jednostki wywiadu finansowego wyciekły dane wrażliwe i były używane do szantażowania osób. W efekcie doszło do ryzyka wydalenia Nigerii z Egmont Group.

2.3. Regulacje krajowe

Liczne kraje wprowadzają także regulacje dla NSTW w związku z coraz większym zagrożeniem bezpieczeństwa i przestępczością międzynarodową. Należy jednak pamiętać, że system ten opiera się na niskich kosztach i wymogi regulacyjne podnoszące koszty jego funkcjonowania mogą spychać system do funkcjonowania w szarej strefie.

³⁷ FATF, *Financing of Recruitment for Terrorist Purposes*, 2018, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/financing-recruitment-terrorist-purposes.html [dostęp: 30.06.2018].

2.3.1. Stany Zjednoczone

W ramach USA Patriot Act wprowadzony zostaje wymóg rejestrowania biznesów związanych z nieformalnym przekazywaniem pieniędzy oraz raportowania transakcji podejrzanych (SAR – Suspected Activity Reports). Wprowadzony został także zakaz funkcjonowania takich usług nielicencjonowanych³⁸. Jednocześnie powołano nowe instytucje Financial Crimes Enforcement Network (FinCEN) oraz Executive Office for Terrorist Financing and Financial Crime (EOFT). Do roku 2003, 18 organizacji pozarządowych zostało uznanych za finansujących lub wspierających działalność terrorystyczną³⁹.

FinCEN wprowadził też wymóg raportowania nie później niż do 30 dni podejrzanych transakcji dla instytucji depozytowych, biznesów usług pieniężnych, kantorów, kasyn, przedsiębiorstw rynku obligacji i transakcji terminowych, brokerów-dealerów, brokerów na rynkach instrumentów pochodnych i towarowych. Do roku 2003 w ramach nowych wymagań zarejestrowano ponad 14 tysięcy usług przekazu pieniędzy⁴⁰. Obecnie FinCEN wymienia na swojej stronie 42 tysiące zarejestrowanych biznesów.

2.3.2. Kanada

W Kanadzie obowiązuje wymóg rejestrowania transakcji podejrzanych, transakcji powyżej 10 000 dolarów kanadyjskich oraz rejestrowanie tożsamości klienta zlecającego, włączając w to nazwisko i adres dla każdego przekazu od 3 tysięcy dolarów kanadyjskich⁴¹.

2.3.3. Unia Europejska

Dyrektywa 2007/64/EC Komisji Europejskiej w sprawie uregulowania wewnętrznego rynku systemów przekazów pieniężnych wymaga licencjonowania tego typu usług. Wprowadza ona dwa poziomy rejestracji dla NSTW. Pierwszy, ogólnounijny, którego licencja będzie obowiązywała na

³⁸ IMF, *op. cit.*, s. 70.

³⁹ S.R. Muller, *op. cit.*, s. 52.

⁴⁰ J. Wheatley, *Ancient banking, modern crimes: how hawala secretly transfers the finances of criminals and thwarts existing laws*, „Journal of International Law” 2005, nr 25, s. 360 [https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume26/issue2/Wheatley26U.Pa.J.Int'lEcon.L.347\(2005\).pdf](https://www.law.upenn.edu/journals/jil/articles/volume26/issue2/Wheatley26U.Pa.J.Int'lEcon.L.347(2005).pdf) [dostęp: 30.06.2018].

⁴¹ IMF, *op. cit.*, s. 69.

terenie całej Wspólnoty, ma wysokie i ściśle wymagania, dotyczy tzw. instytucji przyjmujących płatności.

Drugi poziom krajowy dopuszcza, by kraje członkowskie ustanowiły łagodniejsze zasady dla firm nie będących w stanie spełnić ścisłych wymagań poziomu pierwszego⁴². Z kolei czwarta Dyrektywa Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy Parlamentu Europejskiego i Rady Europejskiej wymaga, żeby każdy klient dokonujący transakcji powyżej 1 000 euro lub łącznie 15 000 euro w systemach przekazu pieniędzy mógł zostać poddany audytowi, co nakłada na osoby prowadzące NSTW do uzyskania i zarejestrowania informacji dotyczących przekazującego i odbiorcy⁴³.

2.3.4. Niemcy

Nielicencjonowane przekazy pieniężne są nielegalne i zagrożone sankcjami wg Niemieckiej Ustawy o Bankowości, sekcja 54. Licencjonowane przekazy pieniężne są obiektem takiego samego nadzoru jak inne instytucje finansowe. Muszą regularnie audytować swoje konta, zobowiązani są także do prowadzenia identyfikacji tożsamości klientów⁴⁴. Dla kwot powyżej 1000 euro wymagana jest procedura dokładnego poznania swojego klienta. Zapisy trzeba przechowywać przez 6 lat⁴⁵. W Niemczech szacuje się, że poza systemem może działać do 2000 nielegalnych działalności związanych z przekazami pieniężnymi⁴⁶.

2.3.5. Szwecja

W Szwecji jednostką odpowiedzialną za nadzór nad około 75 firmami przekazów pieniężnych jest Szwedzki Nadzór Finansowy. Nie ma

⁴² *Money Laundering through Money Remittance and Currency Exchange Providers*, COE, FATF, https://www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=a1c170d6-97fc-4ad2-a685-9e0039825d6f&groupId=764034 [dostęp: 30.06.2018].

⁴³ *Artykuł 11 (b) (ii) Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and the Council*, Official Journal of EU, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2015_141_R_0003&from=ES [dostęp: 30.06.2018].

⁴⁴ M. El-Quorchi, *Informal Funds Transfer Systems: An Analysis of the Informal Hawala System* IMF 2003, s. 23.

⁴⁵ J.R. Wang, *Regulation of Informal Value Transfer Systems*, Peace Research Institute Oslo 2010, s. 28, [http://file.prio.no/Publication_files/Prio/Wang%20\(2010\)%20Regulation-%20of%20Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20\(PRIO%20Paper\).pdf](http://file.prio.no/Publication_files/Prio/Wang%20(2010)%20Regulation-%20of%20Informal%20Value%20Transfer%20Systems%20(PRIO%20Paper).pdf) [dostęp: 30.06.2018].

⁴⁶ *Ibidem*, s. 39.

wymogu uzyskania licencji tylko podobnie jak w Wielkiej Brytanii potrzebna jest rejestracja. Biznes ten można prowadzić jako osoba prawna lub też otwierając działalność gospodarczą. Weryfikacja tożsamości wymagana jest w transakcjach powyżej 1 000 euro. Wymagane jest także raportowanie podejrzanych transakcji i przetrzymywanie dokumentów przez 5 lat⁴⁷. Niestety nadzór finansowy nad mniejszymi organizacjami jest niedostateczny.

2.3.6. Holandia

Systemy nieformalnego przekazywania pieniędzy są w Holandii nielegalne. Warunkiem prowadzenia biznesu w zakresie przekazywania pieniędzy jest rejestracja w Holenderskim Banku Narodowym. Ustawa o Biurach Transakcji Gotówkowych z 2002 roku nakłada wymogi co do integralności osób zajmujących się tego rodzaju usługami oraz wymogi dotyczące odpowiedniej administracji i zarządu. Wymagana jest też identyfikacja osób dokonujących transakcji bez względu na wielkość kwot. Wszystkie transakcje podejrzane oraz te przekraczające 2 000 euro muszą być zgłaszane władzom, także wtedy kiedy istnieje podejrzenie, że klient angażuje się w tzw. „smurfing” czyli dzielenie kwot na mniejsze, żeby uniknąć zaraportowania⁴⁸.

2.3.7. Francja

We Francji NSTW są nielegalne⁴⁹. Potrzebna jest pełna licencja bankowa oraz spełnienie wysokich norm⁵⁰.

2.3.8. Wielka Brytania

Działalność prowadzona w ramach hawali sama w sobie nie jest nielegalna. Władze zmagają się jedynie z problem rejestrowania transakcji. Ustawa z roku 2001 o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy wymaga rejestrowania takich transakcji przez hawaladarów a nadzór nad wykonaniem powierzony został Brytyjskiemu Urzędowi Celnemu.

⁴⁷ *Ibidem*, s. 32.

⁴⁸ *Regulatory Frameworks for Hawala and Other Remittance Systems*, IMF 2005.

⁴⁹ *Ibidem*, s. 12.

⁵⁰ N. Passas, *Fighting Terror with Error: The Counter-productive Regulation of Informal Value Transfers*, Northern University, http://www.nmta.us/main/DocsPosted/Passas_Reg_of_Remittances.doc.

Jakkolwiek system brytyjski jest odmienny i bardziej otwarty od innych zachodnich, ponieważ nie wymaga uzyskania licencji a jedynie rejestracji takiej działalności. Odmowa może nastąpić w przypadku złożenia fałszywych informacji, niedostarczenia odpowiedniej dokumentacji lub braku opłat za rejestrację. Nie bada on zdolności do prowadzenia biznesu, wystarczających środków finansowych i biznes planu. Po drugie nie posiada on kwoty minimalnej powyżej, której hawaladar musi rejestrować wszystkie transakcje⁵¹.

2.3.9. Indie

W Indiach hawala została wprost określona jako nielegalna w ramach Foreign Exchange Regulation Act (FERA, 1973) i Foreign Exchange Management Act (2000)⁵². Podobne działania podjęła Japonia zakazując funkcjonowania NSTW. Obydwa kraje uważają, że jest niemożliwością otrzymać odpowiednie informacje pozwalające kontrolować te systemy⁵³. Zwłaszcza jeżeli istnieje dobrze rozwinięty system formalny to możliwość używania systemów nieformalnych jest ryzykowna jako zachęcanie przestępczości do wykorzystywania słabiej regulowanego systemu. Mimo tych bardzo restrykcyjnych regulacji, w dalszym ciągu szacuje się, że w Indiach do 50% gospodarki używa systemów hawala, nawet jeżeli zostały one zakazane⁵⁴.

2.3.10. Afganistan

W Afganistanie hawala jest całkowicie legalna i korzystają z niej także międzynarodowe organizacje pomocowe. W samym Kabulu istnieje około 300 zarejestrowanych jednostek systemu hawala, a w całym kraju od 500–2000 niezarejestrowanych operatorów⁵⁵. Jednak Bank Centralny chce ograniczyć liczbę przekazów dokonywanych w ramach systemu hawala i planuje ograniczenie transferu gotówki podczas jednego wyjazdu z kraju do 22 tysięcy dolarów. Szacuje się, że w 2011 poprzez system hawala opuściło kraj 4,6 miliarda dolarów, co jest kwotą większą niż budżet kraju⁵⁶.

51 M. El-Quorchi, *op. cit.*, s. 23.

52 M. El-Quorchi, *op. cit.*, s. 23.

53 IMF, *op. cit.*, s. 69.

54 G. Goesteling, *Suppressing the Financing of Terrorism: A Handbook for Legislative Drafting*, IMF 2003 s. 69.

55 S. Maimbo, *The Money exchange dealers of Kabul*, World Bank 2003, s. 3.

56 *Afghanistan Cash Flow Pouring Out, Hawala Regulation Looms To Combat Money Laundering*, „Huffington Post” 22.02.2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/02/22/afghanistan-cash-hawala-regulation_n_1293555.html [dostęp: 30.06.2018].

2.3.11. Arabia Saudyjska

Transakcje hawala są nielegalne a Prawo o Kontroli Bankowej zabrania komukolwiek bez licencji angażować się w biznesy parabankowe, za co grozi sankcja do 2 lat więzienia. Jednak Arabska Agencja Monetarna może przyznać licencję kantorom wymiany walut na prowadzenie transakcji przekazów pieniężnych, jednak wymaga ścisłej informacji co do stron transakcji⁵⁷.

2.3.12. Pakistan

W Pakistanie powstała Specjalna Grupa Dochodzeniowa do monitorowania transakcji w ramach systemu hawala, która w tym kraju podobnie jak w Indiach jest nielegalna, co jednak nie przeszkadza rynkowi funkcjonować⁵⁸.

2.3.13. Zjednoczone Emiraty Arabskie

Hawala stanowi wyzwanie dla tego kraju. Około 5 miliardów dolarów rocznie w przekazywanych przez gasterbaiterów oraz w ramach innych transakcji, przechodzi przez NSTW. Drugim poważnym czynnikiem stwarzającym dobre warunki dla zaistnienia hawali jest rozwinięty rynek złota, na którym transakcje regulowane są w sposób gotówkowy⁵⁹.

Pierwszym krokiem było narzucenie ścisłych wymogów raportowania, w tym tożsamości osób zlecających transakcje powyżej 2000 drachm czyli około 400 euro. Wymaga się od osób biorących udział w transakcji dowodu osobistego, paszportu, prawa jazdy lub karty pracy.

Postanowiono też zalegalizować hawalę, w celu jej monitorowania. Deklaracja z Abu Dhabi w sprawie hawali z 2002 roku formalnie uznaje działalność hawaladarów, ale wymaga rejestrowania się w odpowiednich urzędach oraz informowania o wszystkich podejrzanych transakcjach lub transakcjach przekraczających określone sumy pieniężne. Nie wszystkie uczestniczące w konferencji kraje jednak przyjęły deklarację. W Arabii Saudyjskiej hawala pozostaje w dalszym ciągu nielegalna i zagrożona wysokimi sankcjami⁶⁰.

⁵⁷ M. El-Quorchi, *op. cit.*, s. 24.

⁵⁸ L. Holmes, *Terrorism, Organised Crime and Corruption*, Edward Elgar Publishing 2007, s. 75.

⁵⁹ A. Duaji, *Hawala: The Main Facilitator for Middle Eastern Organized Crime Groups*, George Mason University 2009, s. 14, http://tracc.gmu.edu/pdfs/student_research/Al-Khalifa_Hawala.pdf [dostęp: 30.06.2018].

⁶⁰ J.K. Giraldo, H.A. Trikunus, *op. cit.*, s. 166.

W roku 2002 Bank Centralny ZEA opublikował w gazetach ogłoszenie, że wszyscy hawaladarzy mogą zgłosić się po bezpłatne certyfikaty, zapewniając im jednocześnie anonimowość, ale wymagając w zamian za to stosownej rejestracji transakcji zgodnie z obowiązującym prawem⁶¹.

Według raportu z 2016 roku ciągle jedna piąta transferów przechodziła przez niezarejestrowane firmy⁶².

3. Zalecane praktyki

FATF w swoich najlepszych praktykach sugeruje jak identyfikować czy na terenie państwa funkcjonuje NSTW. Do tych metod należą:

- Sprawdzanie gazet i innych mediów w celu wykrycia reklam i monitorowanie w dzielnicach czy takie systemy nie funkcjonują;
- Zachęcanie agencji śledczych do zwracania uwagi na to czy takie systemy funkcjonują w biznesach, które potencjalnie mogą świadczyć takie aktywności i sprawdzanie wzorców działań, które mogą wskazywać na nią;
- Zbieranie informacji u operatorów biznesów licencjonowanych w celu ustalenia czy ktoś inny nie działa bez takiego zezwolenia;
- Zwracanie uwagi na użytkowników gotówki i używanie kurierów jako źródła informacji;
- Zwracanie szczególnej uwagi na raporty podejrzanych transakcji z sektora regulowanego, co może świadczyć o alternatywnych systemach przekazu⁶³.

Jakie biznesy potencjalnie mogą służyć także jako miejsce operacji hawali? FinCEN i Interpol wymieniają tu firmy importowo/eksportowe, biura podróży, jubilerów, kantory, handel dywanami, handel używanymi samochodami, wynajem samochodów i sprzedaż telefonów⁶⁴. FATF w swoim raporcie dotyczącym hawali wymienia także symptomy, które mogą świadczyć, że NSTW został zaangażowany do działań sprzecznych z prawem:

⁶¹ M. El-Quorchi, *op. cit.*, s. 24–25.

⁶² A.E. Khaishigi, *Campaigners want middlemen cut out of remittances home*, „The National” 29.12.2016, <https://www.thenational.ae/uae/campaigners-want-middlemen-cut-out-of-remittances-home-1.211268> [dostęp: 30.06.2018].

⁶³ *Combating Money Laundering and Terrorist Financing*, Commonwealth Secretariat 2006, s. 58.

⁶⁴ P.M. Jost, H.S. Sandhu, *op. cit.*, s. 14.

- Znaczące wykorzystywanie zbiorowych kont. Kiedy dużo małych sum jest deponowane na koncie bankowym przez pojedyncze jednostki i kiedy dzieje się to regularnie przed transferem tych pieniędzy za granicę np. w przypadku stowarzyszenia zbierającego pieniądze przez system bankowy.
- Pieniądze są przekazywane nieregularnie do takich miejsc jak Dubaj, który jest światowym centrum rozliczania hawali.
- Konto jest używane jako pośredniczące i fundusze wchodzą na konto i natychmiast wychodzą.
- Użycie kont osób trzecich, żeby nie zostać wykrytym, zwłaszcza kiedy te osoby nie mają biznesowych powiązań z hawaladarem lub nadawcą.
- Częste polecenia przelewu do zagranicznych krajów, które nie mają raczej związku z biznesem.
- Hawaladar przeprowadza w większości transakcje, które są poniżej poziomu wymagającego raportowanie.
- Konto biznesowe, które otrzymuje i rozdziela duże sumy pieniędzy. Ale biznes nie posiada aż tak wielkiej aktywności wyrażonej przez np. listę płac czy liczbę faktur.
- Częste depozyty czeków i przekazów pieniężnych stron trzecich na konta biznesowe lub osobiste.
- Częste deponowanie przez wiele osób pieniędzy na jednym koncie bankowym, po którym następuje zagraniczne polecenie przelewu lub wyciągnięcie pieniędzy z bankomatu za granicą.
- Nagła zmiana wzorca transakcji finansowych operatora NSTW z małych wartości przekazywanych za granicę na transfery o dużych wartościach⁶⁵.

Poza tym FATF przedstawia praktyki z poszczególnych krajów. Australia w celu identyfikowania nielegalnych operatorów NSTW prowadzi w/w analizy kont bankowych, a jednocześnie pracownicy służb angażują się w rozmowy ze społecznościami imigranckimi pozyskując stamtąd informacje o takich usługach. W Austrii prowadzone są szkolenia ze sposobów działania NSTW dla sektora finansowego, sektora nie-finansowego, urzędników instytucji nadzorujących. Malezja stworzyła w ramach Banku Centralnego własną jednostkę dochodzeniową, która posługując się

⁶⁵ *Role of Hawala and similar in ML*, FATF 2013, s. 57–58, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

donosami, wskazówkami od licencjonowanych operatorów i informacjami z internetu prowadzi własne dochodzenia w tej sprawie. Stany Zjednoczone natomiast prowadzą szeroko zakrojoną działalność informacyjną dla osób działających w ramach tego systemu, które potencjalnie mogą zostać wykorzystane do przeprowadzenia przez ich biznesy przestępstw z zakresu prania pieniędzy i finansowania terroryzmu. Ma to pozwolić legalnie działającym obywatelom zabezpieczyć się przed byciem wykorzystanym przez przestępców.

3.1. Współpraca między usługodawcami NSTW a władzami?

Zakłada się, że regulacja systemu hawali i stworzenie odpowiedniego raportowania jest rozwiązaniem problemów. Jednak czy te regulacje są w interesie hawaladarów? Czy wprowadzając je nie stracą znacznych przychodów z tytułu pośredniczenia w praniu pieniędzy, omijaniu podatków i cel, przekazywaniu pieniędzy na cele nielegalne? Czy brak istotnych sankcji w przypadku niestosowania się do reguł narzucanych przez władze nie jest zachętą do ich omijania? Sami hawaladarzy przyznają, że w przypadku krajów, gdzie istnieją niedrogi systemy bankowe podejrzewają, że ich klienci korzystają z ich usług w celu finansowania nielegalnych przedsięwzięć: „jeżeli byłoby to legalne po co przychodziliby do mnie?”⁶⁶.

Kolejnym wątpliwym założeniem jest, że kraje niezachodnie chcą współpracować w uszczelnianiu NSTW. Podczas gdy okazuje się, że w ramach tradycyjnej bankowości powstają luki wykorzystywane przez terrorystów, a o proces oskarżani są przedstawiciele tamtejszych władz. Rodzi to wiele wątpliwości wobec krajów takich jak ZEA, które z jednej strony wdrażają regulacje dotyczące przekazów środków pieniężnych, z drugiej były miejscem, z których przelewano środki dla zamachowców z 11 września, czy też hawala w Dubaju służyła obejściu sankcji nałożonych na Irak przez ONZ.

4. Przypadki finansowania terroryzmu i przestępczości

Jak wcześniej pisałem trudno znaleźć dowody na użycie hawali w finansowaniu terroryzmu stąd też czasami publikacje z początku XXI wieku

⁶⁶ N. Passas, *Informal...*, *op. cit.*, s. 63.

mówią o braku takich zdarzeń. Natomiast zdaniem K. Parwickiego są dane, które mogą wskazywać na użycie hawali w celach wspierania działalności terrorystycznej. Mowa tu o wybuchach w Indiach w 1993 roku, gdzie zakup materiałów wybuchowych został sfinansowany przez pośrednictwo systemu hawala. Śledztwa dotyczące zamachów 11 września ujawniły telegramy wskazujące na użycie hawali pomiędzy Szejkiem Saidem z Dubaju a Mohamedem Attą. Czy Benevolence International Foundation w Bośni zaangażowaną również w nieformalne systemy przekazu⁶⁷.

Jako korzystające z systemu hawala wymienia się organizacje terrorystyczne jak Hamas, Tamilskie Tygrysy, Dżimah Islamija czy Al-Kaida⁶⁸.

W 2012 policja indyjska w kontekście finansowania Indyjskich Mudzahedinów wspominała o działaczu Lashkar-et-Taiba Fayyazie Kagzi, zamieszkałym w Arabii Saudyjskiej, który rekrutuje i szkoli nastolatków do walki w szeregach dżihadystów i jednocześnie dba, żeby poprzez system hawala trafiały do nich pieniądze⁶⁹.

Malik Noorzai finansista talibów, właściciel biznesów w Japonii, podróżował często między Japonią, Afganistanem a ZEA skąd pochodziły dziesiątki dolarów darowizny wspierające talibów i lokowane w jego systemie hawala⁷⁰.

W Stanach Zjednoczonych po zamachach 11 września islamskie organizacje charytatywne oraz hawaladarzy znaleźli się na liście podejrzanych o przekazywanie pieniędzy terrorystom. FBI prowadziło dochodzenia w sprawie niektórych hawaladarów, ale brak ataków nie generował pośpiechu w tych działaniach. Po 2001 roku nastąpiły jednak natychmiastowe zamknięcia niektórych organizacji oraz procesy wobec ich liderów. Wprowadzono także ramy prawne mające regulować NSWY w celu zapobiegania nadużywaniu ich w finansowaniu terroryzmu⁷¹. Osama Bin

67 J.W. Wójcik, *op. cit.*, s. 103.

68 J.K. Giraldo, H.A. Trikunus, *op. cit.*, s. 29.

69 N. Dixit, *IM extorted money to fund terror activities*, „DNA” 14.10.2012, <http://www.dnaindia.com/mumbai/report-im-extorted-money-to-fund-terror-activities-1752245> [dostęp: 30.06.2018].

70 Rada UE, *ROZPORZĄDZENIE RADY (UE) NR 753/2011 z dnia 1 sierpnia 2011 r. w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, grupom, przedsiębiorstwom i podmiotom w związku z sytuacją w Afganistanie*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2011R0753:20130517:PL:PDF> [dostęp: 30.06.2018].

71 W. Wójcik, *op. cit.*, s. 285.

laden także twierdził, że posiada cztery sposoby przekazywania pieniędzy: przemysł gotówki, system bankowy, islamska bankowość i hawala⁷².

Po zamachu 11 września, w listopadzie 2001 rozpoczęto dużą akcję przeciwko firmie przekazów pieniężnych Al Barakaat, posiadającą 127 oddziałów w różnych krajach, głównie w Somalii, zamrażając jego aktywa i przeszukując 6 biur na terenie USA. Chociaż Al Barakaat nie jest sensu stricto systemem hawala, ponieważ przesyła pieniądze przez system bankowy, ale duże transakcje międzynarodowe i uzgadnianie kont pomiędzy brokerami hawali zachodziło w ramach systemu. Firma wzbudziła podejrzenie kiedy somalijska grupa Al-Itihaad została umieszczona na liście organizacji terrorystycznych. Jednak amerykańskim dochodzeniom nigdy nie udało się znaleźć ostatecznych dowodów potwierdzających zamieszanie Al Barakaat w finansowanie terroryzmu. Ostatecznie Al Barakaat zostało wycofane z listy organizacji terrorystycznych⁷³. Obecnie toczy się proces o odszkodowanie złożony przez właścicieli Al Barakaat przeciwko rządowi Stanów Zjednoczonych.

I chociaż operacja Green Quest okazała się niepowodzeniem amerykańskich służb to wywołała ona presję na hawaladarów w celu rejestracji. W roku 2013 udało się jednak skazać trzech Somalijczyków za finansowanie terroryzmu, konkretnie organizacji Al-Shabaab przy użyciu hawali zarówno tej zarejestrowanej jak i podziemnej. W ciągu kilku miesięcy przekazali około 26 tysięcy dolarów do Somalii ze Stanów Zjednoczonych. Wszystkie przelewy były tak ustrukturyzowane, żeby nie przekroczyć 3 000 dolarów, gdzie wymagana byłaby weryfikacja stron⁷⁴.

W 2008 roku prowokacja przeprowadzona przez Immigration and Customs Enforcement pozwoliła skazać Saifullah Anjum Ranjha właściciela Hamza Inc. specjalizującej się w przekazach pieniężnych na karę 9 lat więzienia. Agent służb zaproponował Ranjhi wypranie (czego tamten dokonał przez system hawala) i przekazanie pieniędzy na cele działalności terrorystycznej⁷⁵.

⁷² S.R. Muller, *op. cit.*, s. 40.

⁷³ J. Wheatley, *op. cit.*, s. 361.

⁷⁴ *Somali Immigrant Sentenced for Providing Support to Foreign Terrorists*, FBI 31.01.2014, <https://archives.fbi.gov/archives/sandiego/press-releases/2014/somali-immigrant-sentenced-for-providing-support-to-foreign-terrorists> [dostęp: 30.06.2018].

⁷⁵ FATF, *The Role of Hawala and similar service providers in ML/TF*, FATF 2013 s. 41–42, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf> [dostęp: 30.06.2018].

W sierpniu 2011 skazano Mohammada Younisa właściciela nierejestrowanego biznesu hawala za jego prowadzenie. Za jego pośrednictwem przekazano pieniądze Faisalowi Shahzadowi, który próbował wysadzić samochód na Time Square w Nowym Jorku i odsiaduje za to wyrok dożywocia. Pieniądze zostały przekazane Shahzadowi w kwietniu 2010 przez organizację Tehrik-e-Taliban, która szkoliła go do przeprowadzenia zamachu. Younisowi nie udowodniono, że był świadomy celów na jakie były przeznaczone fundusze⁷⁶.

W Wielkiej Brytanii w 2001 roku aresztowano 11 osób oskarżonych o używanie systemu hawala do prania pieniędzy. Jednym z nich był Shahid Nazir Bhatti, skazany na 10 lat właściciel biura pordóży w Bradford, miał wyprać około 4 milionów funtów z nielegalnych biznesów. Brytyjski urząd celny poinformował, że pieniądze otrzymywane przez hawaladrów były wpłacane na konta bankowe, konwertowane na inną walutę i przekazywane potem oficjalnie do innych krajów w UE, do USA, czy ZEA⁷⁷.

Indyjskie władze szacują, że około 10% z każdej transakcji hawala wędruje do organizacji terrorystycznych co stanowi 30% ich przychodów, a największe transakcje zachodzą pomiędzy krajami Zatoki a Keralą⁷⁸. Uważa się także, że powstańcy w Kaszmirze finansowani dzięki nielegalnym kanałom hawali przez wahabickie organizacje charytatywne z Arabii Saudyjskiej⁷⁹.

W czerwcu 2012 roku amerykańskie władze oraz ONZ uznały za osobę finansującą terroryzm Haji Khairullah Barakzai'ego – analfabetę, który stworzył jeden z większych biznesów w Afganistanie. Zdaniem USA będąc jednocześnie jednym z największych graczy na rynku hawala jest on jednocześnie bankierem talibów. W roku 2011 przychody talibów z handlu heroiną, od sponsorów z Zatoki oraz z napadów na kontraktowników NATO wyniosły 400 mln dolarów.

Zdaniem inspektorów Barakzai stoi po środku tzw. „żelaznego trójkąta” spajającego dealerów hawali, handlarzy narkotykami i talibskich

⁷⁶ *Ibidem*, s. 42.

⁷⁷ *Travel agent jailed in £500m scam*, „BBC” 17.04.2007, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/bradford/6564841.stm [dostęp: 30.06.2018].

⁷⁸ V. Nanjappa, *Crores being pumped into India by ISI to finance terror*, „Rediff” 01.04.2013, <http://www.rediff.com/news/report/crores-being-pumped-into-india-by-isi-to-finance-terror/20130401.htm> [dostęp: 30.06.2018].

⁷⁹ A Jolly, *The Wahhabi Invasion*, „India Today” 23.12.2011, <http://indiatoday.intoday.in/story/saudi-charities-pump-in-funds-through-hawala-channels-to-radicalise-kashmir-valley/1/165660.html> [dostęp: 30.06.2018].

bojowników. Jego imperium hawali rozciąga się od Dubaju przez Iran po Kabul i Islamabad⁸⁰.

Przykładem mieszania działalności biznesowej i finansowania terroryzmu jest finansowanie działalności rekrutacyjnej Al-Kaidy w Maghrebie (AQIM) przez członków organizacji mieszkających w Gwinea Bissau. Ugrupowanie sprowadzało luksusowe auta z Mauretanii, których sprzedaż finansowała działalność AQIM. Do zatarcia śladów używano rodzinnych sieci, które zajmowały się szybkimi przekazami pieniężnymi⁸¹.

Włoska policja aresztowała ojca i syna pochodzenia pakistańskiego, którzy prowadzili biznes Madina Trading Corporation, a wraz z nim system hawala, poprzez który sfinansowane zostały częściowo ataki w Bombaju. Nie jest wiadome czy dwaj mieszkańcy włoskiej Bresci znali cel przekazywanych funduszy, jednak biznes prowadzili bez zezwolenia i nie rejestrowali danych osób wpłacających pieniądze. W przypadku tej sprawy potrzebna była niewielka kwota 238 dolarów przesłana przez hiszpańskiego rezydenta Javeda Iqbala, by otworzyć konta VOIP (telefonii internetowej) w amerykańskim Callphonex. Przy użyciu tych kont telefonii dowódcy Lashkar-et-Taiba przekazywali rozkazy zamachowcom w Bombaju⁸².

W roku 2010 Włochy wydały nakaz aresztowania przez Interpol dotyczący Naresha Kumara Jaina oskarżonego o pranie pieniędzy przez system hawali, schwytanego w Indiach. Jain uważany jest za kluczowe powiązanie pomiędzy przemytnikami narkotyków a ugrupowaniami terrorystycznymi jak Al-Kaida czy Lashkar-et-Taiba. Na terenie Włoch ciążyły na nim oskarżenia między innymi o współpracę z albańskimi przemytnikami. Włoskie władze uważały, że dziennie prał około 4 milionów dolarów. W operacji antynarkotykowej z 2006 roku odkryto ślady prowadzące do biznesu hawala w Dubaju prowadzonemu przez Jaina. Jego sieć hawali miała mieć biura w Nigerii, Włoszech, Hong Kongu, ZEA, Chinach, Boliwii i Kongo.

⁸⁰ M. Green, *Special Report: Stalking the Taliban in Afghan currency markets*, „Reuters” 23.12.2012, <http://www.reuters.com/article/2012/12/23/us-afghanistan-hawala-idUSBRE8BM00420121223> [dostęp: 30.06.2018].

⁸¹ FATF-GIABA-GABAC (2016), *Terrorist Financing in West and Central Africa*, FATF, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/terrorist-financing-west-central-africa.html [dostęp: 30.06.2018].

⁸² P. Swami, *Brescia arrest driven by fears on terror infrastructure*, „The Hindu” 22.11.2009, <http://www.hindu.com/2009/11/22/stories/2009112259890800.htm> [dostęp: 30.06.2018].

Niestety indyjskie agencje nie posiadały wiele dowodów przeciwko niemu co powodowało iż w sprawie całkowicie były uzależnione od zewnętrznych służb, co pokazuje konieczność międzynarodowej współpracy w tym zakresie⁸³. Pojawiły się także zarzuty, że hinduskie władze nie prowadziły wystarczającego dochodzenia, nawet 2 lata po jego aresztowaniu nie odwiadyły żadnych z jego oddziałów, nie prowadziły dochodzenia wobec jego przyjaciół i rodziny zaangażowanej w usługi hawala⁸⁴.

W Hiszpańskiej społeczności imigrantów z krajów muzułmańskich, w szczególności z Pakistanu, działa około 200 pośredników hawali, którzy pośredniczą przy przekazach pieniężnych dla około 100-tysięcznej społeczności muzułmańskiej. Według zeznań Khaleda Mohameda hiszpańska sieć hawali miała posłużyć finansowaniu zamachów 11 września⁸⁵. W roku 2009 ujęto 24 osoby, sześciu narodowości, pochodzące z krajów muzułmańskich zamieszane w pranie pieniędzy w ramach systemu hawala, pochodzące z narkotyków. Dochodzenie doprowadziło także do tureckich restauracji, które były przykrywką dla biznesu prania pieniędzy⁸⁶.

Ostatni przykład dotyczy NSTW wkraczających w XXI wiek. W sierpniu 2015 roku Ali Szukri Amin został skazany w Stanach Zjednoczonych na 11 lat więzienia za to, że na swoim koncie Twittera instruował zwolenników ISIS jak używać bitcoinów, by ukrywać środki, które były wysyłane do wsparcia organizacji terrorystycznej, w tym wspierania finansowego podróży zagranicznych dżihadystów do Syrii i Iraku. Jego wpisy zawierały propagowanie takich artykułów jak „Bitcoin i datki na dżihad”, gdzie wyjaśnione były zasady tworzenia anonimowego systemu wysyłania dotacji dla dżihadystów⁸⁷.

83 A. Kaul, *Italy issues notice for hawala accused Jain*, „DNA” 31.01.2010, <http://www.dnaindia.com/india/report-italy-issues-notice-for-hawala-accused-jain-1341687> [dostęp: 30.06.2018].

84 S. Nazakat, *The Untold Story Behind Operation Khyber Pass*, <http://syednazakat.wordpress.com/2011/10/22/the-untold-story-behind-operation-khyber-pass/> [dostęp: 30.06.2018].

85 J.M. Irujo, *La ruta española del ‘hawala’*, „El País” 31.10.2005, http://elpais.com/diario/2005/10/31/espana/1130713201_850215.html [dostęp: 30.06.2018].

86 J.A. Rodriguez, *24 detenidos por blanquear dinero de la heroína con la ‘hawala’ islámica*, „El País” 31.01.2009, http://elpais.com/diario/2009/01/31/madrid/1233404660_850215.html [dostęp: 30.06.2018].

87 FATF (2015), *Emerging Terrorist Financing Risks*, FATF, s. 36, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/emerging-terrorist-financing-risks.html [dostęp: 30.06.2018].

Podsumowując uregulowanie rynku NSTW jest zadaniem skomplikowanym, ponieważ musi zrównoważyć wymogi stawiane przez zwalczanie terroryzmu i przestępczości z popytem na niskie opłaty za transfer pieniędzy zwłaszcza przez coraz liczniejszą imigrację na Zachodzie. Gdy rynek ten będzie przeregulowany koszty prowadzenia biznesu, a co za tym idzie opłaty będą zbyt wysokie, co spowoduje ucieczkę klientów do systemów nielegalnych.

Czynnikiem, który dodatkowo komplikuje sprawę jest dynamiczny rozwój technologii internetowych i nowe metody pozwalające dokonywać szybkich transakcji bez pośrednictwa osób trzecich. I działania regulatorów powinny podążać raczej w kierunku metod nowoczesnych, które będą coraz powszechniejsze.

Bibliografia

- ADESO, *Guidelines: How to use Hawala in Somalia*, <https://ochanet.unocha.org/p/Documents/120311GuidelinesonHawalaFinalDraft.pdf>.
- Ballard R., *Hawala and Hundi: vehicles for the long-distance transmission of value*, Center for Applied South Asian Studies, <http://www.casas.org.uk/papers/pdfpapers/hawala&hundi.pdf>.
- Ballard R., *Hawala Transformed: Remittance-driven Transnational Networks in the post-Imperial economic order*, University of Manchester 2003, <http://www.casas.org.uk/papers/pdfpapers/transformed.pdf>.
- BBC, *Travel agent jailed in £500m scam*, BBC” 17.04.2007, http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/england/bradford/6564841.stm.
- Becerra R., *The Black Market Peso Exchange and the Small Exporter*, „International Law Quarterly” 2015, no. 3, https://www.bestlawyers.com/Content/Downloads/Articles/5750_1.pdf.
- Buencamino L., Grubonow S., *Informal Money Transfer System*, United Nations 2002.
- COE FATF, https://www.mf.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=a1c1-70d6-97fc-4ad2-a685-9e0039825d6f&groupId=764034.
- Commonwealth Secretariat, *Combating Money Laundering and Terrorist Financing*, Commonwealth Secretariat 2006.
- Costigan S., Gold D., *Terrornomics*, Ashgate Publishing Limited, 2007.
- Danielson E., *Bitcoin is a 21st century Hawala*, <http://notes.egd.im/post/147934915953/bitcoin-is-a-21st-century-hawala>.

- Dixit N., *IM extorted money to fund terror activities*, „DNA” 14.10.2012, <http://www.dnaindia.com/mumbai/report-im-extorted-money-to-fund-terror-activities-1752245>.
- Duaji A., *Hawala: The Main Facilitator for Middle Eastern Organized Crime Groups*, George Mason University 2009, http://tracc.gmu.edu/pdfs/student_research/Al-Khalifa_Hawala.pdf.
- EEAS, http://eeas.europa.eu/archives/ifs/publications2006-2009/articles/book2/book_vol2_part4_chapter52_formalising_the_informal_while_neglecting_trade_transparency_nikos_passas.pdf.
- El-Qiorchi M., *Informal Funds Transfer Systems: An Analysis of the Informal Hawala System* IMF 2003.
- EU, „Official Journal of EU”, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:JOL_2015_141_R_0003&from=ES.
- FATF, *Emerging Terrorist Financing Risks*, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/emerging-terrorist-financing-risks.html.
- FATF, *Financing of Recruitment for Terrorist Purposes*, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/financing-recruitment-terrorist-purposes.html.
- FATF, *Terrorist Financing in West and Central Africa*, www.fatf-gafi.org/publications/methodsandtrends/documents/terrorist-financing-west-central-africa.html.
- FATF, *The Role of Hawala and similar service providers in ML/TF*, FATF 2013, <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Role-of-hawala-and-similar-in-ml-tf.pdf>.
- FBI, *Somali Immigrant Sentenced for Providing Support to Foreign Terrorists*, 31.01.2014, <https://archives.fbi.gov/archives/sandiego/press-releases/2014/somali-immigrant-sentenced-for-providing-support-to-foreign-terrorists>.
- Giraldo J.K., Trikunas H.A., *Terrorism Financing and State Responses* Stanford University Press 2007.
- Gladstone R., *Iran Finding Some Ways to Evade Sanctions*, Treasury Department Says, „New York Times”, 10.01.2013, <https://www.nytimes.com/2013/01/11/world/middleeast/iran-finding-ways-to-circumvent-sanctions-treasury-department-says.html>.
- Goede M., *Hawala discourses and the war on terrorist finance*, University of Newcastle 2003, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.138.333&rep=rep1&type=pdf>.
- Goesteling G., *Suppressing the Financing of Terrorism: A Handbook for Legislative Drafting*, IMF 2003.

- Green M., *Special Report: Stalking the Taliban in Afghan currency markets*, „Reuters” 23.12.2012, <http://www.reuters.com/article/2012/12/23/us-afghanistan-hawala-idUSBRE8BM00420121223>.
- Holmes S., *Terrorism, Organised Crime and Corruption*, Edward Elgar Publishing 2007.
- Huffington Post, *Hawala Regulation Looms To Combat Money Laundering*, „Huffington Post” 22.02.2012, http://www.huffingtonpost.com/2012/02/22/afghanistan-cash-hawala-regulation_n_1293555.html.
- IMF, *Regulatory Frameworks for Hawala and Other Remittance Systems*, IMF 2005.
- Irujo J.M., *La ruta española del ‘hawala’*, „El País” 31.10.2005, http://elpais.com/diario/2005/10/31/espana/1130713201_850215.html.
- Jolly A., *The Wahhabi Invasion*, „India Today” 23.12.2011, <http://indiato-day.intoday.in/story/saudi-charities-pump-in-funds-through-hawala-channels-to-radicalise-kashmir-valley/1/165660.html>.
- Jost P.M., Sadhu H.S. *The Hawala Alternative Remittance System and its Role in Money Laundering*, Financial Crime Enforcement Network, <http://www.treasury.gov/resource-center/terrorist-illicit-finance/Documents/FinCEN-Hawala-rpt.pdf>.
- Kaul A., *Italy issues notice for hawala accused Jain*, „DNA” 31.01.2010, <http://www.dnaindia.com/india/report-italy-issues-notice-for-hawala-accused-jain-1341687>.
- Khaishigi A.E., *Campaigners want middlemen cut out of remittances home*, „The National” 29.12.2016, <https://www.thenational.ae/uae/campaigners-want-middlemen-cut-out-of-remittances-home-1.211268>.
- Kopciuch A., *Atrakcyjność bankowości alternatywnej dla procederu finansowania terroryzmu*, „Terroryzm” 27.02.2008, <http://archive.is/ClqZl>.
- Kraśniński D., *Autoryzacja transakcji z Iranem a współpraca międzyinstytucjonalna w Polsce*, „Kwartalnik BBN” 2013, nr 25, <http://www.bbn.gov.pl/download/1/13733/kwartalnik199-222sDorotaKrasinska.pdf>.
- Maimbo S., *The Money exchange dealers of Kabul*, World Bank 2003.
- Miracka E., *Hawala – niebezpieczna alternatywa w islamskim systemie finansowym*, [w:] *Zeszyt Naukowy nr 10(2006)*, WSHiU Poznań 2006.
- Muller S.R., *Hawala, An informal Payment System and Its Use to Finance Terrorism*, VDM Verlag D. Muller 2006.
- Nanjappa V., *Crores being pumped into India by ISI to finance terror*, „Rediff” 01.04.2013, <http://www.rediff.com/news/report/crores-being-pumped-into-india-by-isi-to-finance-terror/20130401.htm>.

- Nazakat S., *The Untold Story Behind Operation Khyber Pass*, <http://syednazakat.wordpress.com/2011/10/22/the-untold-story-behind-operation-khyber-pass/>.
- ONZ, *Rezolucja 1373 RB ONZ art 3 (d)*.
- Passas N., *Fighting Terror with Error: The Counter-productive Regulation of Informal Value Transfers*, Northern University, http://www.nmta.us/main/DocsPosted/Passas_Reg_of_Remittances.doc.
- Passas N., *Informal Value Transfer Systems, Terrorism and Money Laundering*, North East University 2003, <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/208301.pdf>.
- Rada UE, *ROZPORZĄDZENIE RADY (UE) NR 753/2011 z dnia 1 sierpnia 2011 r. w sprawie środków ograniczających skierowanych przeciwko niektórym osobom, grupom, przedsiębiorstwom i podmiotom w związku z sytuacją w Afganistanie*, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2011R0753:20130517:PL:PDF>.
- Rodriguez J.A., *24 detenidos por blanquear dinero de la heroína con la 'hawala' islámica*, „El País” 31.01.2009, http://elpais.com/diario/2009/01/31/madrid/1233404660_850215.html.
- Schott P.A., *Reference Guide to Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism*, The World Bank 2006.
- Shah A., *The international regulation of Informal Value Transfer Systems*, „Utrecht Law Review” 2007.
- Swami P., *Brescia arrest driven by fears on terror infrastructure*, „The Hindu” 2009, <http://www.hindu.com/2009/11/22/stories/2009112259890800.htm>.
- Thompson E., *The nexus of drug trafficking and hawala in Afghanistan*, [w:] *Afghanistan's Drug Industry: Structure, Functioning, Dynamics & Implications for Counter-Narcotics Policy*, Worldbank 2006, <http://documents.worldbank.org/curated/en/151161467996726308/pdf/389310AF0Drug0industry0Nov200601PUBLIC1.pdf>.
- Wang J.R., *Regulation of Informal Value Transfer Systems*, Peace Research Institute Oslo 2010, <https://www.prio.org/utility/DownloadFile.ashx?id=403&ctype=publicationfile>.
- Wheatley J., *Ancient banking, modern crimes: how hawala secretly transfers the finances of criminals and thwarts existing laws*, „Journal of International Law” 2005, nr 25, <https://scholarship.law.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1213&context=jil>.
- Wójcik J.W., *Przeciwdziałanie finansowaniu terroryzmu*, Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. 2007.

ABSTRAKT**REGULACJE PRAWNE PRZECIWDZIAŁAJĄCE FINANSOWANIU TERRORYZMU, DOTYCZĄCE NIEFORMALNYCH SYSTEMÓW TRANSFERU WARTOŚCI NA PRZYKŁADZIE HAWAII**

Przedmiotem opracowania jest system hawala jako jeden z nieformalnych systemów transferu wartości (NSTW), jej podatność na wykorzystanie w procederze finansowania terroryzmu. Istotną częścią są przedstawione niektóre z regulacji prawnych jak poszczególne państwa samodzielnie lub stowarzyszone w organizacjach międzynarodowych próbują poradzić sobie z nadużyciem NSTW, a także informacje, które pozwalają takie nadużycia wykryć. Autor nie pozostawia jedynie opisu zjawiska, ale także pokazuje jak rozwój technologii zmienia NSTW i tworzy nowe wyzwania dla regulatorów i jednostek zajmujących się przeciwdziałaniem finansowaniu terroryzmu.

SŁOWA KLUCZOWE: terroryzm, finansowanie terroryzmu, hawala, pranie pieniędzy, organizacje międzynarodowe, FATF, zwalczanie terroryzmu.
